

Սան Տօմէնիկո-ի Մայր-եկեղեցիին սնտուկը շատ պղտիկ է ամբողջ մարմինն մը պարունակելու համար եւ հաւանական է որ տեղական կղերը չուզելով այնքան թանկագին մասունքներէ ամբողջովին բաժնուիլ, տակաւին Հաւանա չղրկուած՝ մաս մը իրեն քով պահած ըլլայ: — Պատմական ճշգրտութիւնը ի նկատի առնելով էր որ թերեւս Հոովմ՝ քսան տարիներու չափ առաջ՝ մերժեց երանելիներու դասը անցունել Քօլօմպօսը, հիմնուելով այն առարկութեան վրայ թէ նա տոգորուած էր նիւթապաշտութեան սկզբունքներով, — թէպէտ այն ատենները ներելի, — բայց ամէն պարագայի մէջ իրական արգելք մ'էր սուրբերու կարգը անցնելու համար:

Առաջին քայլն առնուած էր թէեւ, սակայն անհրաժեշտ է որոշել թէ երանելիներու քով դասուած Քրիստափոր Քօլօմպօսի մասունքները ո՛ւր կը գտնուին, քանի որ պաշտամունքի հարց մը կայ որ անվերջ վիճաբանութեան մը մատնուած ըլլալ կը թուի:

The Times Weekly Edition-էն
Հ. ԱԼԱՏԻՆ

ԵՐԿԱՔԷ ՊԵՄԱԿՈՎ ՄԱՐԴԸ

Պօթուէյլի փողոցին 17 թուակիր տունը, որ Բարիդի ամենէն հին տուններէն մին է, քիչ օրէն պիտի անհետանայ եւ անոր տեղ դործարան մը պիտի կառուցուի:

Հին շէնքին տեղին վրայ նոր մը շինելու համար՝ մէկ կողմէն գետինը պիտի փորուի, միւս կողմէն ալ նոյն գետինն ազատ մնացած մէկ մասին մէջ մասնաւոր պեղումներ պիտի կատարուին, որովհետեւ այնպէս կը յուսացուի որ հոնկից պիտի գտնուի «Նրկաթէ դիմակով մարդ»ուն գերեզմանը:

Պասթիյլի այս առեղծուածային բանտարկեալը, որ Մաղառէնի մահէն քիչ վերջը (1703) մեռած է առանց իր գէմքը մէկու մը ցուցնելու, անոնցմէ է որոնց համար երեւակայութիւնը չարաչար կը յոգնի:

Վօլթէր՝ անոր մասին հետեւեալ տողերը կը գրէ.

«Մաղառէնի մահէն մէկ քանի ամիս վերջը... գաղտագողի Բրօլանսի ծովուն վրայ Սէնթ-Մարկրիթ կղզին կը ղրկէին անծանօթ, սովորականէն քիչ մը բարձր հասակով երիտասարդ, գեղեցիկ ու ազնուական գիւմադներով բանտարկեալ մը, որ ճամբորդութեան պահուն դիմակ կը կրէր եւ այդ դիմակն ունէր կղակապ պողպատէ զսպանակներով, որոնց շնորհիւ՝ դիմակը երեսին վրայ՝ կրնար ազատ կերպով ճաշել: Հրաման կար

զինքը սպաննելու եթէ երեսը բանար : Երկար ատեն կղզիին մէջ մնաց մինչեւ այն օրը՝ ուր վստահելի սպայ մը, Սէն-Մարս, որ 1690ին Բինեըն ուղի կառավարչութենէն Պասթիլի կառավարչութեան կոչուած ըլլալով՝ Սէնթ-Մարկըիթ կղզիէն Պասթիլ փոխադրեց «Երկաթէ դիմակաւոր»ը : Փոխադրութենէն առաջ՝ Լուվուայի Մարդիզը գնաց զինքը տեսնել կըղզիին մէջ եւ յարգալից ու ոտքի վրայ խօսեցաւ անոր հետ :

«Այս անծանօթը Պասթիլ բերին եւ հոն բնակեցուցին ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի բնակէր դղեակի մը մէջ : Ոչինչ կը մերժուէր անոր, որ նուրբ ճերմակեղէնի, ժանեակներու համար մեծ ճաշակ ունէր եւ կիթառ կը զարնէր : Անոր ամէն տեսակ համադամ կերակուրներ կուտային, եւ կառավարիչը շատ քիչ անգամ կը համարձակէր նստիլ անոր ներկայութեանը : Պասթիլի պաշտօնեաներէն ծեր բժիշկ մը, որ յաճախ խնամած էր այս եղական մարդը, կ'ըսէր որ լեզուն ու մարմինն բոլոր մասերը զննած ըլլալով հանդերձ՝ չէր կրցած գէմքը տեսնել : Սքանչելի կազմուածք մ'ունէր, կ'ըսէր բժիշկը, ու մորթը քիչ մը թուխ : Ճայնին միակ հնչիւնն էր որ կը հետաքրքրէր եւ իր վիճակին վրայ բնաւ չէր դժգոհար ու իր ինքնութիւնը չէր ուզեր հասկցնել :

«Այս անծանօթը 1703ին մեռաւ եւ գիշերը Սուրբ Պօղոսի ժողովրդապետութեան մէջ թաղուեցաւ :

Եունքա, թէպէտ անուս եւ սակայն իր «Պասթիլէն ելլող բանտարկեալներուն վիճակը» անուն գրքին մէջ, բանտարկեալին Մարքիալի կամ Մարքիէլ ըլլալը կը հաստատէ : «1698 սեպտ. 18ին հինգշաբթի օրը ցերեկէն վերջը ժամը երեքին Պասթիլի կառավարիչ պ. տը Սէն Մարս առաջին անգամ ըլլալով եկաւ Սէնթ Մարկըիթ եւ Սէնթ-Օնօրա կղզիներէն վերադարձին, եւ իրեն հետ բերաւ գահաւորակի մէջ հին բանտարկեալ մը, որ Բինեըն ուղի մէջ արգելուած էր. այդ բանտարկեալը, որուն անունը չենք ուզեր ըսել եւ որուն երեսը գոց կը պահուէր, նախ Պաղիլիէրի աշտարակին մէջ դրուեցաւ ու գիշերուան ժամը տասնին Պէռթօտիէրի աշտարակին երրորդ սենեակն առաջնորդեցի եւ ինքս անձամբ...»

Երկուշաբթի, 19 նոյեմբեր 1703, անծանօթ բանտարկեալը, միշտ ծածկուած «սեւ թաւիշէ դիմակով մը» (?), առջի իրիկուընէ պատարագէն ելած պահուն՝ ինքզինքը տկար զգալով՝ գիշերուան ժամը 10ին մօտ մեռաւ առանց երկար հիւանդութեան : Բանտին քահանան պ. Ժիոօ խոստովանցուց զինքը եւ մահն իմանալով շատ զարմացաւ. հաղորդութիւն չէր առած մահաւանդ որ մահէն մէկ ժամ առաջ յորդորած էր զինքը :

Այս անծանօթ բանտարկեալը՝ երկար ատեն արգելքի տակ պահուելէ վերջ՝ երեքշաբթի օրը իրիկուան ժամը չորսին թաղուեցաւ եւ մահացուցակին վրայ անծանօթ անուն մը գրուեցաւ... վերջէն իմացայ որ մահացուցակին վրայ գրուած անունը Մարքիէլ կամ Մարքիալի է եղեր եւ թէ թաղման համար քառասուն ոսկի վճարուեր է : »

Ահաւաստիկ ուրիշ պաշտօնաթուղթ մըն ալ, որ բանասարկեալին մահուն վկայագիրն է :

«1703 նոյեմբեր 19ին, Մարքիալի, քառասունընէինգ տարեկան, կամ գրեթէ անոր մօտ, Պասթիլլի մէջ մեռաւ: Մարքիալիի մարմինը Սբ. Պօղոսի ժողովրդապետութեան մէջ թաղուեցաւ նոյն ամսուն 20ին, ի ներկայութեան Պասթիլլի համարակալ պ. Ռօզարթի եւ վիրաբոյժ պ. Ռէյլհի:»

Ուրեմն խորհրդաւոր մարդը թաղուած է Սբ. Պօղոսի գերեզմանատան մէջ, ուր հանգչած են կ'ըսուի Բապըլէ, Մանսար, Արմանտ Պէժար եւ Մօլիէս, ըստ թաղեցիներու աւանդութեան:

Գերեզմանատունէն շատ քիչ հող մը մնացած է հիմայ. տակաւին ոչինչ շինուած է հոն. անմշակ փոքրիկ ցանկապատ մըն է:

Տանը բնակիչներուն ու նոր կալուածատիրոջ, — որ հինին հակոտնեայ՝ կ'ուզէ մեծ գաղտնիքին վերահասու ըլլալ, — ըսածներուն նայելով՝ Երկաթէ Դիմակաւորին գերեզմանը նոյն ցանկապատին ձախակողմով՝ Երկաթէ Դիմակաւորին գերեզմանը նոյն ցանկապատին ձախակողմով մեան անկիւնը պէտք է եղած ըլլայ, այսինքն երեսը դէպ 'ի Սբ. Պօղոս դարձուցած ու կոնակը փողոցին: Հոն արդէն հողակոյտ մը կայ որուն վրայ խոյակով կոթող մը կը բարձրանայ: Այդ կոթողին վրայ դանակի ծայրովը հետեւեալ բառերը փորագրուած են.

«Հոս կը հանգչի Մարքիալի, Երկաթէ Դիմակով Մարդը:»

Սոյն արձանագրութիւնն օրինակուած է եղեր ուրիշ քարի մը վրայ տեսնուած արձանագրութենէ մը: Հաւանական է որ այդ քարը ցանկապատին մէջ եղած ըլլայ:

Հողակոյտին տակ դանուած նկուղը մտնելու համար սանդուխ մը կայ եղեր ու այդ սանդուխին առաջին աստիճանները ծանօթ են եղեր:

Վերջապէս, շատ մօտէն, հազիւ երկու հարիւր մէթը հեռաւորութեամբ, ստորերկեայ ճամբայ մը կայ եղեր, որ Սբ. Պօղոսի եկեղեցիին հետ կը հաղորդակցի եղեր: Առաջները, մինչեւ հարիւր տարի առաջ, շատ յաճախ կը պատահէր որ եկեղեցիները չըջապատուած ըլլան սառնարակրեայ ճամբաներով: Ինչ որ ալ ըլլայ, — ո՞վ էր այն մարդը որուն անունը չէ գիտցուած:

Արդեօք գերեզմանը բան մը պիտի յայտնէ՞ մեզի այդ մասին:

ՄԱՔՍ ԲԵՅՆՕ

(Le Journal)

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԼՈՒՐԵՐ

— Փայտերը եւ մանաւանդ գերանները փտելէ պահպանելու նոր միջոց մը հնարած են Գերմանիայի մէջ: Կը բաւէ ելեկտրական հոսանք մը անցունել փայտին մէջէն, որպէսզի անոր բովանդակած հիւթը դուրս ելնէ. այսպէսով փտութեան պատճառ եղող սարքէն կազատի փայտը եւ կը դիմանայ դարերով: